

CERCETĂRI PRIVIND SECOLELE VIII – XI ÎN ZONA DE SUD A INTERFLUVIULUI PRUT – SIRET

prof. univ. dr. MIHALACHE BRUDIU

Cercetările arheologice din ultimii ani, efectuate în zona de la pragul de jos al Moldovei, au scos la lumină numeroase așezări care se încadrează în perioada de la sfârșitul primului mileniu și începutul celui de al doilea din era creștină.

Toate aceste descoperiri au un pregnant caracter sedentar și se înserează în filonul continuității fondului etnic autohton, care a traversat în secolele anterioare, procesul etnogenezei românești.

Contribuția de acum reprezintă un bilanț al rezultatelor mai vechi și mai noi ale temei în discuție.

Încă de la începutul acestui secol Nicolae Velichi, profesor pe atunci la Liceul “Vasile Alecsandri” din Galați, comunica rezultatele cercetărilor sale de la Serdaru (Șendreni) – Galați, între care unele pot fi atribuite la o perioadă mai recentă (sec. X), în raport cu altele din epoca romană, cum ar fi altarul votiv, datat în secolul al II-lea, pentru care Vasile Pârvan adăuga într-un referat, în aceeași publicație¹, unele considerații personale. Zona cu aceste descoperiri se află în apropiere de malul Siretului și este ocupată acum de Fabrica de cherestea. Urmărind, însă, versanții sudici ai teraselor din apropierea cursului Siretului, s-a constatat că începând de la confluența acestui râu cu Dunărea, spre amonte 20 km au putut fi descoperite numeroase mărturii de locuire din această perioadă (pl. VI).

Din nefericire, în deceniile trecute, unele așezări din perioada în discuție au fost complet distruse, fără a avea posibilitatea de a fi făcută vreo săpătură de salvare². Așa a fost cazul cu o așezare situată pe versantul sudic al terasei din cartierul Dunărea - Galați, pe unde trece, acum șoseaua spre Brăila, așezarea fiind distrusă prin excavări.

Altă așezare a fost găsită la marginea satului Movileni (com. Șendreni) distrusă prin extinderea triajului CFR Bărboși, între anii 1965 - 1975, acum păstrându-se doar un martor de terasă, unde se află turnul unui rezervor de apă, în jurul căruia mai sunt câteva complexe din secolul al X-lea.

Între așezarea din com. Șendreni, amintită anterior și satul Șerbeștii-Vechi se află, în extravilan, de asemenea o așezare pe versantul terasei, la sud de șoseaua Galați-Tecuci.

¹ N. Velichi, *Necropola și altarul votiv de la Serdaru (Șendreni)*, în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 1912, V, p. 120-122

² Muzeul județean de Istorie din Galați nu dispunea de fonduri, iar Trustul de Construcții - Galați care a făcut cariera pentru zona așezării, nu a sprijinit aceste salvări.

La doi kilometri spre vest, în dreapta aceleiași șosele, se află la gura văii Lozova, pe ambii versanți, într-o zonă delimitată la vest de valul antic din marginea satului Traian, la nord de cimitirul satului Șerbeștii-Vechi, la sud de șoseaua amintită, iar la est de un sector zootehnic - o mare așezare din secolele X-XI.

Recent s-a procedat la nivelarea unor ravene de pe versantul sudic și cu această ocazie au apărut unele complexe de locuire. Au fost descoperite două cuptoare de pâine, o locuință bordei din secolul al X-XI - lea și o altă locuință bordei din secolul al XVI-lea.

Primul cuptor era conservat parțial, păstrându-se puțin din pereții bolții. Ca inventar au fost găsite pietre calcinate, reprezentând roci din Dobrogea, dar aduse aici din complexe romane de locuire. În gura cuptorului a fost găsită o greutate de lut de la plasa de pescuit (pl. I/6).

Al doilea cuptor era puțin mai mare decât primul și mai bine conservat. În interiorul său au fost descoperite fragmente ceramice de la borcane ornamentate cu linii orizontale incizate (pl II/1-4), precum și un maxilar de carnivor, prelucrat.

Bordeiul din secolele X-XI avea o formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, cu instalația de încălzire în colțul de N-V. Aceasta era formată din pietre de Dobrogea, între acestea s-au aflat și două gresii pentru ascuțit străpungătoare din os (pl. II/5-6). În zona centrală se afla o lentilă de cenușă în care s-au găsit oase și fragmente ceramice (pl. I/3-5). Au fost găsite și două funduri de borcane cu mărci de olar, unul având un cerc cu un "X" în interior, iar altul reprezentarea unui iepure (pl. I/1-2), motiv ornamental inedit.

O altă intervenție de salvare a fost efectuată la nord de localitatea Plevna. com. Reditu, jud Galați, la locul numit "Puțul lui Streașină".

Din punct de vedere topografic așezarea se află în albia majoră a văii Plevna, care și-a format o ravenă pe direcția talvegului.

Datorită acestei situații au fost distruse câteva complexe de locuire. Șesul văii a suferit o ușoară modificare morfologică într-o perioadă mai veche, datorită unui con de dejecție rezultat de la apele torențiale ale unei viroage prin care trecea așa-zisul "Val al lui Athanaric". Pe latura stângă a acestui micro-relief s-a format vatra de locuire a unei comunități din secolele VIII-XI. Tot în apropierea acestui con de dejecție s-a format și un coluviu, la limita inferioară aflându-se o pânză freatică, folosită și astăzi, și care a dat toponimul "Puțul lui Streașină".

În cadrul unei secțiuni au fost cercetate trei complexe de locuire-bordeie și două cuptoare izolate. De asemenea, au fost identificate încă două locuințe bordeie.

Din punct de vedere stratigrafic, materialele arheologice se află situate în solul de tip cernoziom; din punct de vedere cronologic materialele aparțin mai multor epoci, începând cu Hallstattul și până în Evul Mediu.

Complexele de locuire în zona secțiunii aparțin numai secolelor VIII-XI.

Bordeiul I are în plan o formă ovală cu colțurile bine rotunjite. Instalația de încălzire este reprezentată de un grup de pietre, acum dispersate în colțul sud-estic al locuinței. Pereții bordeiului aveau o ușoară înclinare de la exterior spre interior. Gârliciul era situat spre vest în direcția înclinării pantei.

Ca inventar a apărut un cuțit din fier, întreg (pl. III/3). Ceramica este în stare fragmentară, neîntregibilă și provine de la vase de tip borcan, lucrate cu mâna, având ca ingredient fragmente de ceramică pisată (pl. IV/1) și o ușoară calcinare la roșu. Altele sunt din pastă cu ingredient de nisip (fig. IV/2) lucrate la roată înceată. Corpul borcanelor era oval, cu gâtul scurt și marginea gurii evazată și fațetată. Ornamentarea vaselor era realizată prin grupuri de linii orizontale sau vălurite, cu o dispunere slab ordonată. După specificul fragmentelor ceramice, această locuință bordei poate fi datată în sec. VIII-IX.

Bordeiul II, are în plan o formă ovală cu gârliciul situat spre vest. Pereții aveau o poziție oblică. Este situat la nord-est de bordeiul I. Ca inventar s-a găsit o fusaiolă de formă bitronconică (pl. III/4) și fragmente ceramice lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă cu ingredient de nisip, de culoare neagră.

Acestea sunt neîntregibile și provin de la vase de tip borcan. Ca ornament se află grupuri de linii orizontale dispuse pe corp (pl. IV/4), vălurite (pl. V/6-7) și combinate (pl. V/9). Corpul borcanelor este mai suplu decât la cele din secolele X-XI. Marginea gurii este evazată și teșită oblic sau rotunjită.

După specificul materialelor ceramice considerăm că și această locuință-bordei se încadrează, cronologic, tot în secolele VIII-IX.

Bordeiul III Acesta a fost situat la 11 m nord de bordeiele I, II. În plan prezintă o formă cvasitrapezoidală. Pe latura de vest se află două cuptoare care au gurile pentru foc în interiorul bordeiului. Pe latura de nord este o groapă de la un stâlp de lemn. Spre latura de est se află două grupuri de pietre de la sursele de încălzire. Una dintre acestea se află la baza bordeiului. Această diferență se datorează celor două etape de locuire care au fost observate și stratigrafic, precum și prin existența celor două cuptoare de pâine. Acestea, la rândul lor, au o diferență de nivel, astfel, cuptorul nr. 1 din colțul de NV se află la baza bordeiului. În schimb, cuptorul nr. 2 are gura de alimentare mai sus cu 8 cm față de cuptorul nr. 1 și, totodată, în fața sa se află o groapă aproximativ ovală, mai adâncă cu 15 cm față de baza bordeiului.

Inventarul bordeiului III a fost format dintr-o secere cu vârful rupt, având însă mânerul lung (pl. III/7), trei împungătoare din os și o cute din șist de Dobrogea, precum și o cantitate de fragmente ceramice care erau amestecate cu altele de factură dacică și romană, antrenate din nivelul aparținând sec. IV e.n.

Ceramica din secolele X-XI este de trei categorii:

Categoria I are ca degresant calcar și nisip, pasta este bine arsă, fiind parțial calcinată la roșu.

Categoria II are ca degresant cioburi pisate, iar pasta este neagră în spărtură.

Categoria III, prezintă pastă fină cenușie, cantitativ puțină.

Tipul de vas de la care provin aceste fragmente ceramice îl reprezintă borcanul, care cunoaște mai multe variante.

O categorie de borcane cu marginea evazată și rotunjită, gâtul scurt și umerii proeminenți, ornamentul realizat la roată odată cu vasul, fiind constituit din linii orizontale și vălurite, dispuse rarefiat pe suprafața vasului (pl. V/3 ; pl. IV/3).

O altă categorie de borcan aparține variantei Șendreni³, care are marginea buzei evazată, profilată uneori cu o carenă rezultată din canelura marginii. La această variantă ornamentarea suprafeței vasului a fost realizată prin linii orizontale incizate și întrerupte de linii oblice (pl. V) și uneori de linii vălurite (pl. V/2). A apărut și un fund de vas în stare fragmentară cu reprezentarea parțială a unei mărci de olar (pl. V/5).

După cum rezultă din prezentarea materialului ceramic din locuințele I și II de la Plevna-Rediu, acesta se încadrează în secolele VIII-IX. Până în prezent descoperiri arheologice din această etapă, în județul Galați, nu sunt numeroase, datorită faptului că cercetările sistematice au fost puține. Între acestea menționăm cercetările lui I.T. Dragomir⁴ de la Cavadinesti, precum și trei morminte de la Stoicani⁵, descoperite de M. Petrescu Dîmbovița și Dinu Marin.

Pe un plan mai larg, celelalte două piese, cuțitul de fier și fusaiola bitronconică au bune asemănări cu descoperirile de la Bucov-Tioca⁶ și Fundu Herții⁷. De asemenea și ceramica de la Plevna-Rediu își găsește corespondențe în cea de la Bucov-Tioca⁸.

În ceea ce privește locuința III de la Plevna-Rediu se observă existența unei ceramici evolute din punct de vedere al realizării tehnice, deci calitativ, în care nu lipsește nici varianta de tip Șendreni, din sec X-XI. Acest complex de locuire ne dă posibilitatea să încadrăm locuința-bordei în discuție în etapa următoare - secolele X-XI prima jumătate. Desigur că viitoarele campanii de săpături de la Plevna-Rediu vor putea identifica și alte aspecte de detaliu în această așezare, cu o mare densitate de complexe din această perioadă.

Cu privire la așezarea de la Șendreni-Șerbeștii Vechi, cercetările de salvare, deși sumare, au pus în evidență încă o așezare de mare întindere, din secolele X-XI în zona cursului inferior al Siretului, pe lângă alte descoperiri similare, cum a fost așezarea și necropola de la Serdaru (Șendreni) și o alta la Mălina⁹, aceasta fiind cunoscută prin cercetare sistematică mai de mult.

Consider important să mai adaug pentru zona sudică a interfluviului Prut-Siret alte descoperiri din bazinul inferior al Prutului unele inedite, pentru a evidenția densitatea de locuire a populației strămoșești.

³ Dan Gh. Teodoru, *Continuitatea populației autohtone la est de Carpați, în secolele VI-XI e.n.*, Iași, 1984, p. 123 și nota 29

⁴ I.T. Dragomir, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, VI, 466 și urm., *Materiale VII*, 1961, p. 159.

⁵ M. Petrescu Dîmbovița și Dinu Marin. în *SCIVA*, 25, 1974, 1, p. 91

⁶ Maria Comșa, *Cultura materială veche românească*, 1978, p. 115-117

⁷ Mircea Petrescu Dâmbovița, Dan Gh. Teodor, *Sisteme de fortificații medievale timpurii la est de Carpați. Așezarea de la Fundu Herții (jud. Botoșani)*, Iași, 1987, p. 52, fig 31/1-3

⁸ Maria Comșa, op. cit, pag. 66-72

⁹ N. Gostar, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, VII, 1962, p. 508-513; Dan Gh. Teodor, în *Danubius I*, p. 129-135

Informații noi provin din descoperirile de la Frumușița¹⁰, Scânteiești¹¹, Tâtarca¹², Tulucești-Râpa Bălaia¹³, Tulucești-Vatra satului¹⁴, Vânători¹⁵ (pl. VI)

Este util să mai adaug descoperirea unei locuințe bordei la Frumușița-Ijdileni, punct situat la capătul sudic al interfluviului dintre Valea Ijdilenilor și Valea Prutului, la locul numit "Via lui Ion Ciurea", la sud de incinta fostului C.A.P.¹⁶. Bordeiul are formă pătrată în plan și colțurile rotunjite. Între materialele arheologice reprezentate de fragmente ceramice (pl. VII/1,2,4) specifice sec. X-XI se află și o bucată de piatră din gresie locală, având *incizat semnul crucii* pe partea șlefuită. Incizia este adâncă de 3 mm, având aspectul unei caneluri, forma piesei este poligonală, laturile rezultând de la spărturi anterioare șlefuirii (fig. VII/3).

Este posibil să fi fost folosită în activitatea unui meșter, ca monovalvă pentru realizarea crucilor din bronz. Din punct de vedere tipologic este unicat.

Pentru zona sudică a interfluviului Prut-Siret se observă o densitate mai mare de locuire în apropierea văilor celor două râuri care ofereau condiții optime atât pentru practicarea agriculturii, cât și a creșterii vitelor sau pescuitului.

Dezvoltarea comunităților din secolele VIII-XI de aici trebuie integrată, în primul rând, în lumea veche românească din teritoriul Dobrogean, unde se găseau importante centre situate pe dreapta Dunării, de la Capidava, Beroe, Dinogeția, întens locuite în această perioadă.

În concluzie, importanța celor prezentate mai sus se detașează cu mult mai limpede în stadiul actual al cercetărilor, stadiu relevat într-o recentă sinteză a istoriei vechi a României, de către Dan Gh. Teodor¹⁷: *"Pe baza numeroaselor date oferite de cercetarea arheologică s-a putut stabili că în cursul secolului al VIII-lea, în întreaga arie de etnogenază românească, pe fondul transformărilor radicale amintite, în toate domeniile culturii materiale și vieții spirituale, se desfășoară un evident proces de uniformizare care capătă, tot mai mult, un caracter propriu, original, vechi românesc, specific teritoriilor în care a avut loc."*

¹⁰ M. Brudiu, SCIVA, 1991,3-4,p. 223

¹¹ Inedit, descoperire M. Brudiu

¹² M. Brudiu, în Materiale și Cercetări Arheologice, IX, p. 516

¹³ Ibidem

¹⁴ Ibidem, p.513

¹⁵ M. Brudiu, în Materiale și Cercetări Arheologice, a XV-a Sesiune anuală de rapoarte, Brașov, 1983, p. 407-409

¹⁶ M. Brudiu, SCIVA, 42, 1991, 3-4, p. 221-239

¹⁷ M. Petrescu Dîmbovița, Hadrian Daicoviciu, Dan Gh. Teodor, Ligia Bârzu, Florentina Preda, ***Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea***, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, p. 352

RESEARCHES CONCERNING THE SOUTH AREA
OF THE PRUT-SIRET INTER-RIVER
DURING THE 10TH-11TH CENTURIES

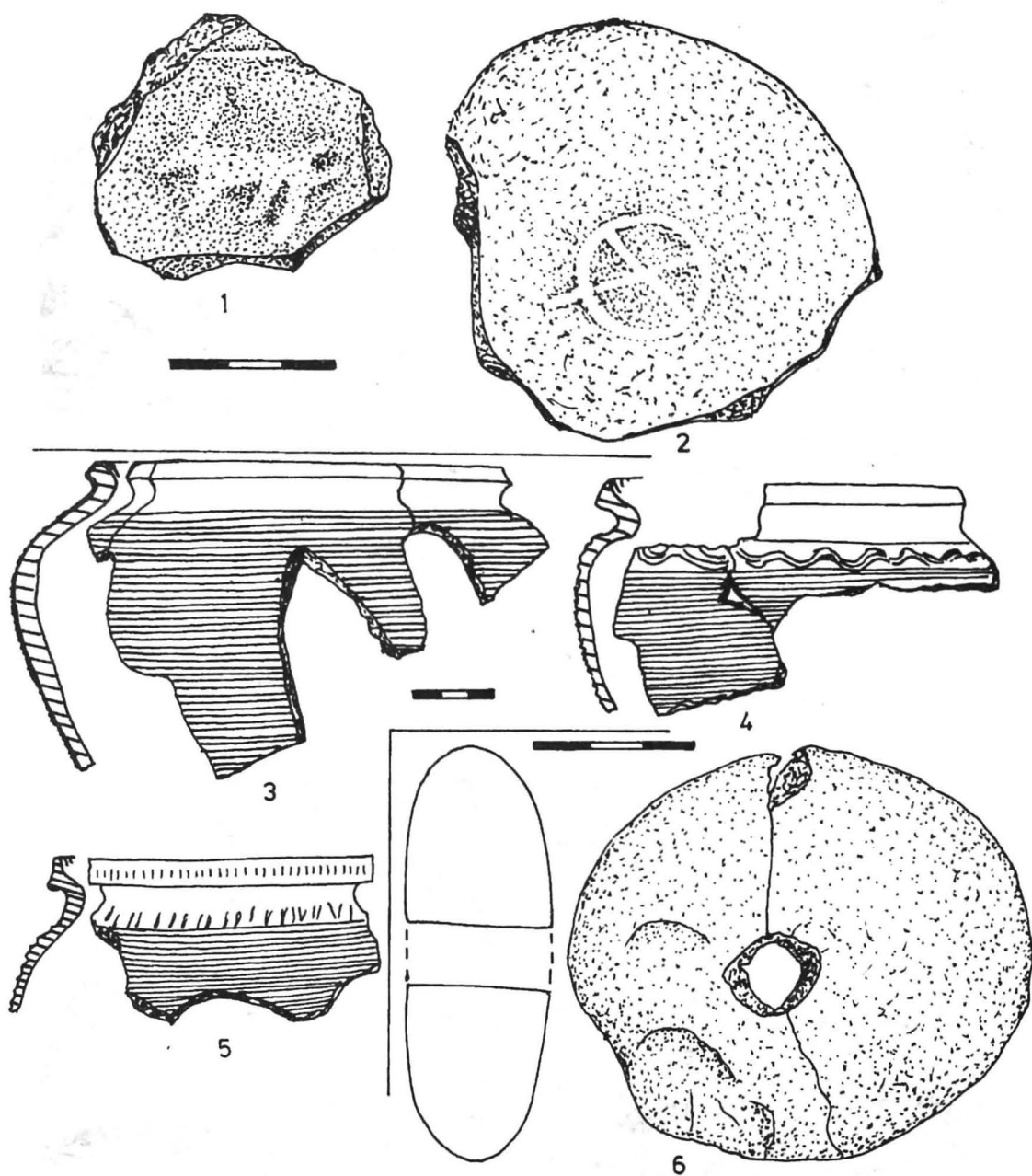
- SUMMARY -

The author presents the results of the reseaches at Șerbeștii Vechi and Plevna Rediu in the south region of Moldova, discovering the presence of other settlements in the 8th-11th centuries.

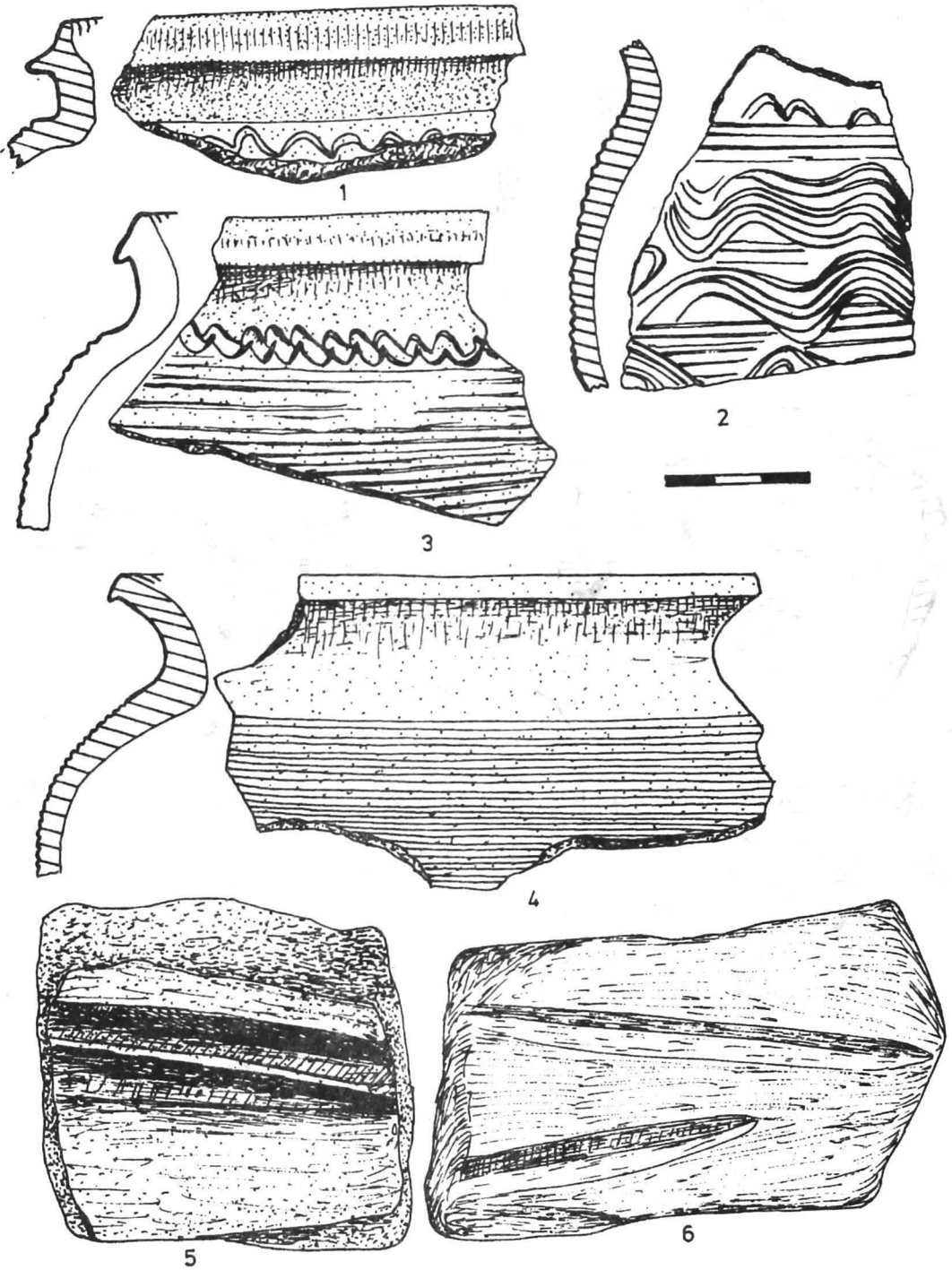
Legend of the figures

- Chart I. 1-6, Archeological materials at Șerbeștii Vechi
 Chart II. 1-6, Archeological materials at Șerbeștii Vechi
 Chart III. 1-4, Archeological materials at Plevna-Rediu; 5-6 at Șerbeștii Vechi
 Chart IV. 1-4, Archeological materials at Plevna-Rediu
 Chart V. 1-9, Archeological materials at Plevna-Rediu
 Chart VI. The map of archeological discoveries: 1, Galați-Cartierul Dunărea; 2, Galați-Cătușa; 3, Ijdileni Frumușița; 4, Movileni-Șendreni; 5, Rediu-Vatra satului; 6, Plevna-Rediu; 7, Scânteiești; 8, Șendreni, Fabrica de cherestea; 9, Șendreni-Vest de sat; 10, Șendreni-Casa lui Secan; 11, Șerbeștii Vechi; 12, Tătarca-Tulucești; 13, Tulucești-Râpa Bălaia; 14, Tulucești-Vatra satului; 15, Vânători-Amiral; 16, Vânători Râpa lui Tuluc; 17, Stoicani; 18, Liești-Barajul din Valea Călmățui; Cuca-Râpa Roșie; 20, Cișmele-Smârdan
 Chart VII. Archeological materials at Frumușița-Ijdileni.

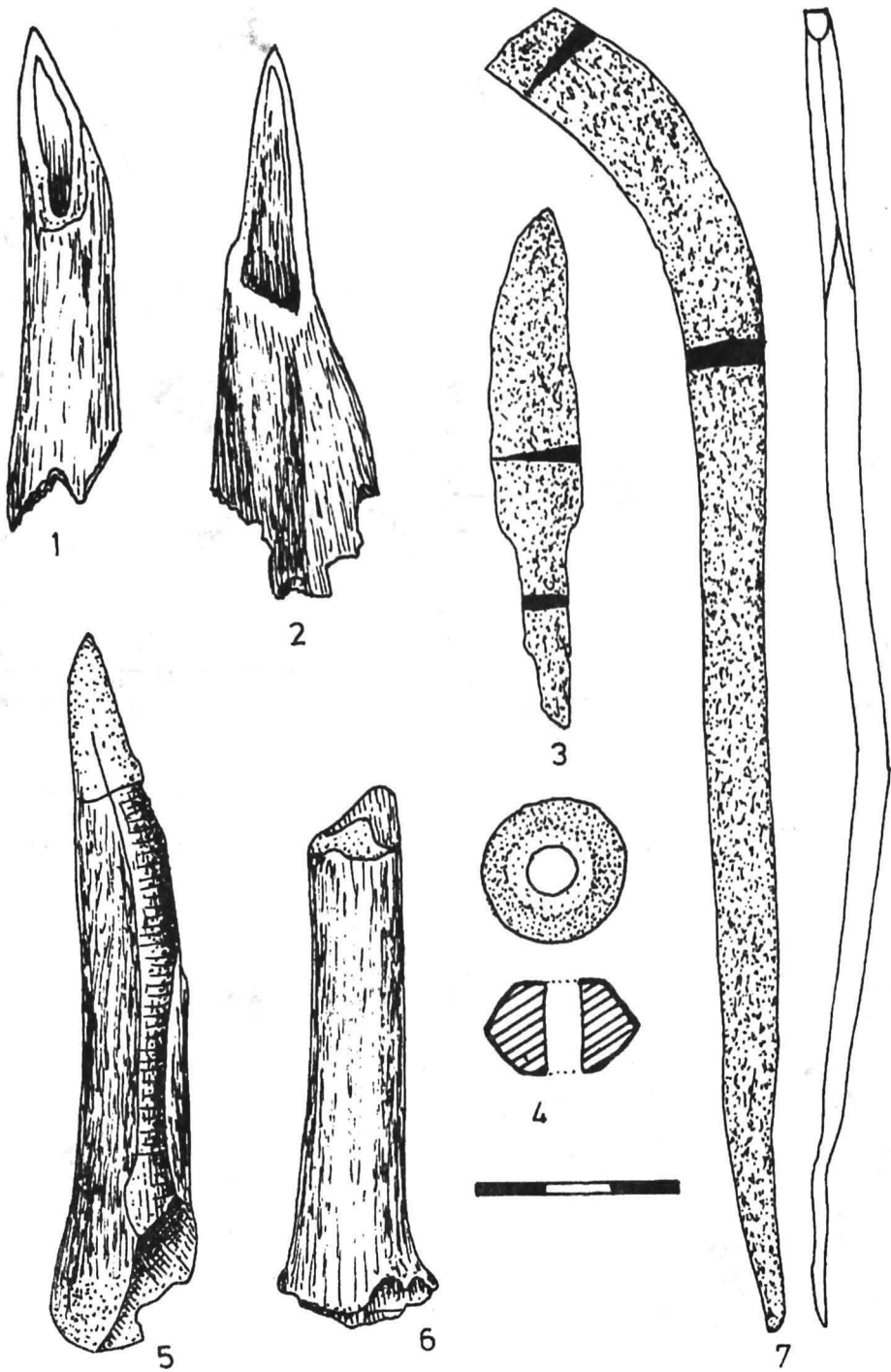
M. BRUDIU

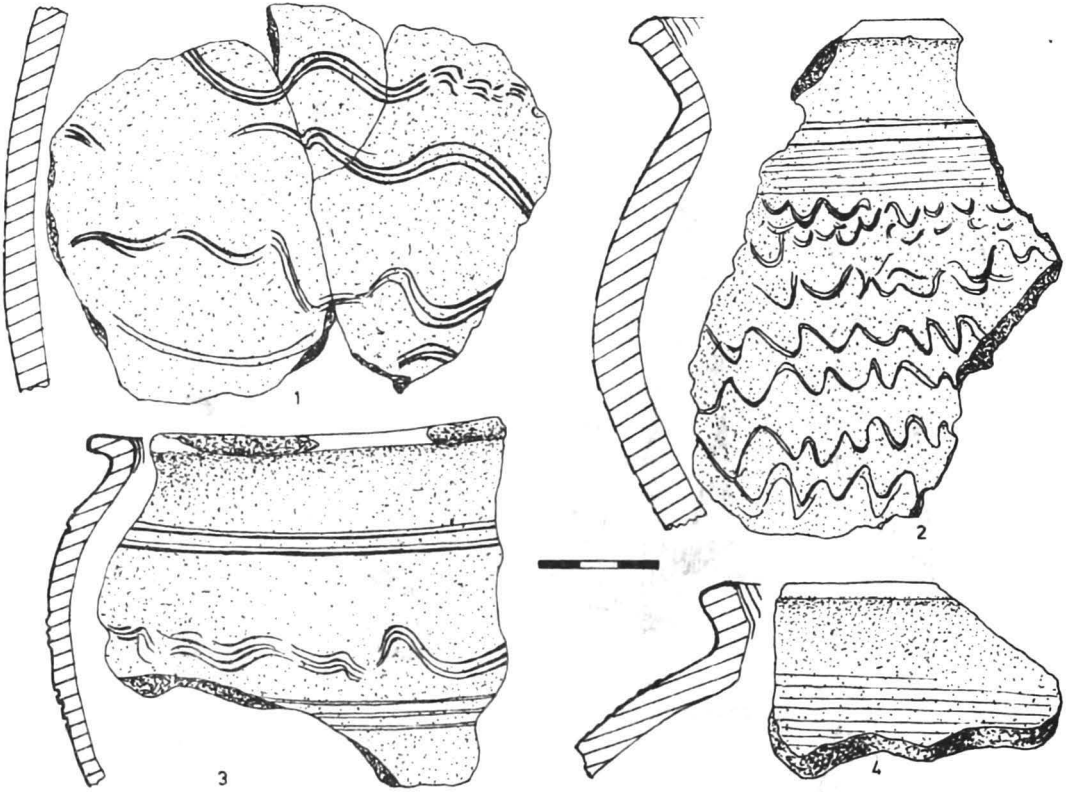
Pl. I. 1-6 Materiale arheologice de la Șerbeștii Vechi

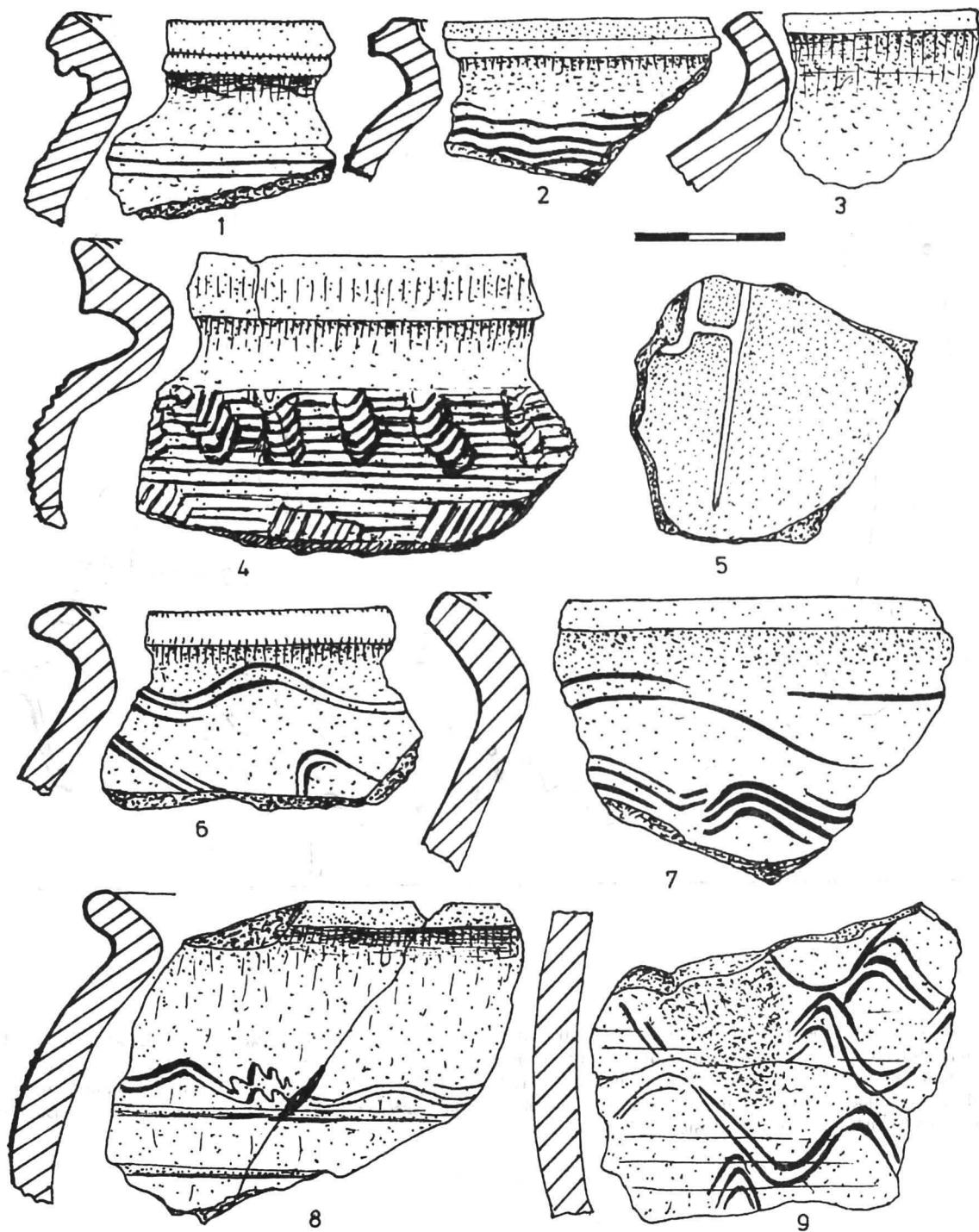
Pl. II. 1-6 Materiale arheologice de la Șerbeștii Vechi

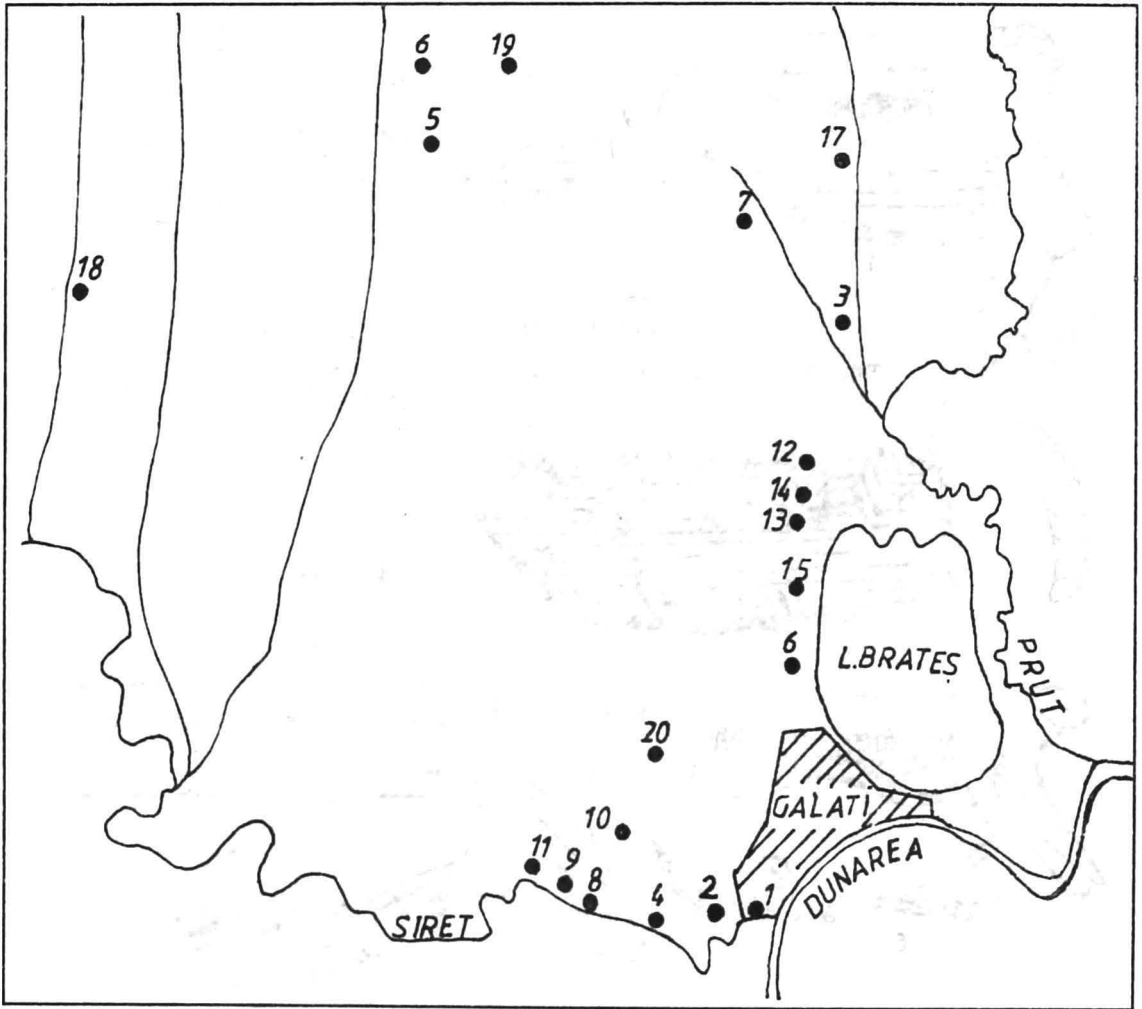
Pl. III. 1-4 Materiale arheologice de la Plevna-Rediu, 5-6 de la Șerbeștii Vechi

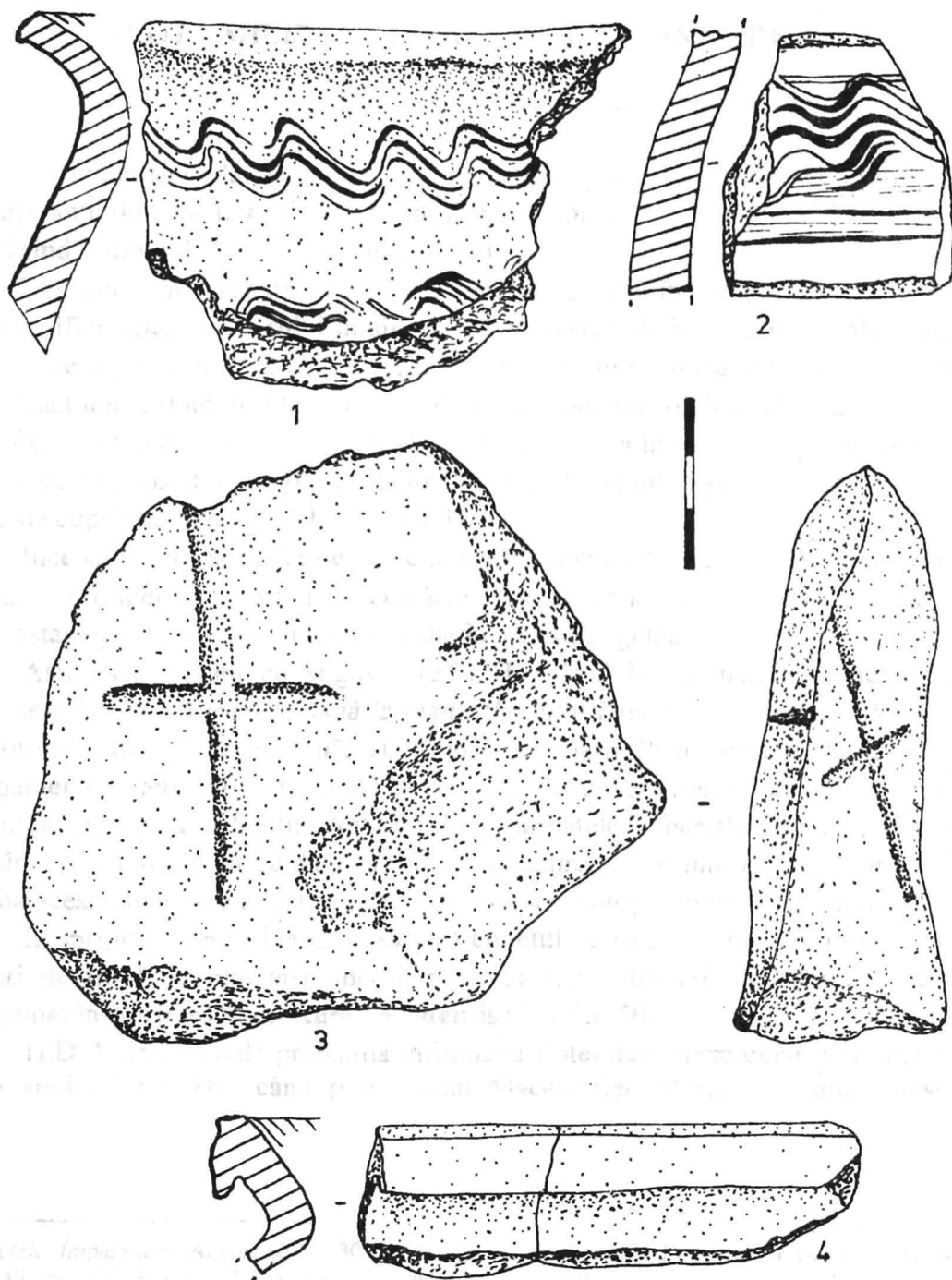
Pl. IV. 1-4 Materiale arheologice de la Plevna-Rediu

Pl. V. 1-9 Materiale arheologice de la Plevna-Rediu

Pl. VI. Harta descoperirilor arheologice: 1. Galați-Cartierul Dunărea; 2. Galați - Cătușa; 3. Ijdileni-Frumușița; 4. Movileni-Șendreni; 5. Rediu-Vatra satului; 6. Plevna-Rediu; 7. Scânteiești; 8. Șendreni, Fabrica de cherestea; 9. Șendreni-Vest de sat; 10. Șendreni-Casa lui Secan; 11. Șerbeștii Vechi; 12. Tâtarca-Tulucești; 13. Tulucești-Râpa Bălaia; 14. Tulucești-Vatra satului; 15. Vânători-Amiral; 16. Vânători Râpa lui Tuluc; 17. Stoicani; 18. Liești-Barajul din Valea Călmățui; 19. Cuca-Râpa Roșie; 20. Cișmele-Smârdan

Pl. VII. Materiale arheologice de la Frumușița-Ijdileni.